

τὸν «Πρωτομάστορα». Ποτισμένος ἴσαμε τὸ μεδούλι ὁ Καλομοίρης μὲ τὴ δημοτικὴν ἰδεολογίαν, βράχος ἀκλόνητος στὴς ἀρχές του, καμκρώνοντας πούναι δημοτικιστὴς ἔσο καμκρώνει πούναι καὶ μουσικὸς, παίρνοντας τὴ μουσικὴ ἔχι γιὰ ἐπάγγελμα μὴ γι' ἀποστολὴ ἰδεολογική, πιστεύοντας στὴν ἀποστολὴ του ὅπως πιστεῖται καὶ στὴ γλήγορη νίκη τοῦ δημοτικισμοῦ, ἔχοντας δηλ. ἔλα τὰ σπάνια αὐτὰ ἐφόδια, καταπιάστηκε τὸ ἔργο του καὶ τῶφρε σὲ τέτια περίλαμπρη θέση. Ἄπο δὴ καὶ ὀμπρός θὰ μπορούμε νὰ λέμε καὶ μεῖς περήφανα πὼς ἔχουμε ΔΙΚΗ ΜΑΣ μουσικὴ, καὶ ἔχι ἀπομίμησης καὶ παρωδίας Ἰταλιάνικης καὶ Γαλλικῆς καὶ Γερμανικῆς ἀκόμα τέχνης, καὶ ὁ Καλομοίρης σὺν πρωτομάστορα μὲ τὸ πελέκι του γκρέμισε τὸ παλιὸ καὶ σκληρὸ γιοφύρι καὶ ριζοθεμίωσε πάνω στὸ κορμὶ τῆς ἀγνῆς δημοτικῆς παράδοσης τὸ κινιστόριο καὶ στέρσο γιοφύρι ποὺ μᾶς ἐνώνει καὶ μᾶς μὲ τὴν παγκόσμια μουσικὴ τέχνη.

Σεφυλλίζοντας περκασμένους τόμους τοῦ «Νουμά» γιὰ νὰ βρῶ τὸ πρόγραμμά του, βρήκα τὸ ποίημα ποὺ τοῦ χαρίζει ὁ Παλαμάς (ἀριθ. 30)—15 τοῦ θεριστῆ 1908) καὶ σιγείπα:

Μὲ σένα πέλαιο ὁ ρυθμὸς, μ' ἐσὲ καρῖφι ὁ στίχος
γιὰ κἄνε πρωτοδοῦλεντος ὁ μέγας αἴλιος Ἦχος
ἀπὸ τὰ χέρια σου, στὴ γῆ τὴ μυριοδοξασιμένη
νὰ πάρη σάρκα καὶ νὰ πάη καὶ τῆσρα νὰ χτυπήσῃ
μὲ τὸ κεφάλι τὸ ἀραγγελακίον...

καὶ εἶδα τὰ λόγια τὰ προφητικὰ, τὰ τυπωμένα στὸ ἴδιο φύλλο (σελ. 4) ποὺ μοῦ εἶπε ὁ μέγας μᾶς ὁ ποιητῆς σὰ βγήκαμε ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο τοῦ «Ἐρμῆ», κατασυγκινημένοι ἀπὸ τὸ Παλάτι τοῦ ποὺ μᾶς ἐπαιξε στὸ πιάνο:

—Κάτι μοῦ γλυκοκελαδεῖ στὴν ψυχῆ μου πὼς ὁ Κολομοίρης θάναι ὁ μελλούμενος μουσικὸς τῆς Ρωμισούνης ποὺ θὰ δώσει φτερά στὰ τραγούδια μας καὶ θὰ χρυσοντῶσει μὲ ἦχους τὰ ὄνειρά μας!..

*

Ἄυριο θάρθουε σίγουρα μουσικοὶ ἀξιώτεροι ἀπὸ τὸν Καλομοίρη νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργο του.

Ἄυριο θάρθει καὶ ὁ ἴδιος ὁ Καλομοίρης, γιὰτὶ νέος εἶναι ἀκόμα καὶ ἡ Τέχνη του ποῖος ξέρει τί ζητούλιμα θὰ πάρει!—θάρθει λοιπὸν αὔριο καὶ ὁ ἴδιος ὁ Καλομοίρης νὰ μᾶς δώσει ἔργα τεχνικώτερα ἀπὸ τὸν «Πρωτομάστορα».

Ἄυριο... —Μὰ ἔτι καὶ ἂ γίνει αὔριο, τὸ Γιοφύρι τῆς Ἄρτας στεριώθηκε πιὰ καὶ ἡ μουσικὴ πρόσοδο τοῦ τόπου μᾶς ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΑ ἀπὸ πάνου του θὰ περάσει.

Ἐ «Πρωτομάστορα» θάναι τὸ Γιοφύρι καὶ ὁ συνθέτης του δικαιοματικὰ μπαίνει τέταρτος στοὺς τρεῖς δημιουργοὺς τῆς Καινούριης Ἑλλάδας:

ΨΥΧΑΡΗΣ
ΠΑΛΑΜΑΣ
ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ.

Αὐτὰ τὰ τέσσερα ὀνόματα θὰ κρατήσῃ ἡ Ἱστορία μᾶς γιὰ δημιουργοὺς καὶ πρωτοεργάτες τοῦ Ἑννεγεννημοῦ μᾶς καὶ ἔλοι οἱ ἄλλοι ἐμεῖς, ἀπὸ τὸν τρανώτερο ὡς τὸν ταπεινώτερο, μὰ μοναχὰ ἀρετὴ ἔχουμε, καὶ αὐτὴ μοναχὰ ἴσως μᾶς ἀναγνωρίσῃ,

πὼς ἀκολοθησάμε τὸν **Ψυχάρη**

πὼς θαμάσαμε τὸν **Παλαμά**

πὼς δὲ λιθοβολήσαμε τὸ **Βενιζέλο**

καὶ πὼς χεροκρατήσαμε τὸν **Καλομοίρη**.

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

ΝΕΟΓΕΡΟΙ & ΓΕΡΟΝΤΟΝΕΟΙ

Ἀγαπητέ μου Τραγῶπονι,

Ἄ γνωρίζεις τὸν Δὸν Κιχότο—τὸν Κύριο Κιχότο ἔπως μπορεῖ ἔξαφνα νὰ τὸν πεῖ ὁ φίλος μου ὁ Ξενοπούλος ἂν τοῦ κατέσει καμμὴν ὄρα στὰ καλά του καθουμένα νὰν τὸν βροῖξῃ—νὰν τοῦ πεῖς παρακαλῶ σε, πὼς τὸν ἐφχαριστῶ ποὺ ἔγραψε γιὰ μένα πὼς ἔτι, ἂν καὶ γέρος ἦν νῆα ψυχῆ καὶ—αὐτὸς τὸ λέει—μουαλό.

Μία φορά, φίλε μου, ἐγνώρισα κάποιον νέο ποὺ τὰ εἶχε βαλμένα μὲ τοὺς γέρους τοῦ καιροῦ του καὶ μελετῶντας γιὰ νὰν τοὺς πολεμήσει... ἔγραψε. Αὐτὸς, σὺν καλλιόστηκε πιὰ, μᾶς ἔλεγε, πὼς ἔτι, στὴν πνευματικὴ ζωῆ ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν πρόσπαππο καὶ παραπάνω κάθε ἀνθρώπου, καὶ ἐξακολουθεῖ στὰ παιδιὰ του καὶ στ' ἀγγόνια του καὶ παρακάτω—ἢ ἂν δὲν ἔχει, στὸ κόμμα του, καὶ ἄρτὰ παιδιὰ του εἶναι—δὲν ὑπάρχει ἡλικία, σὺν ὑπάρχει τότες δὲν ὑπάρχει πνευματικὴ ζωῆ. Διάλεξε καὶ πάρε.

Νά, τί διαχωρίζει τοὺς ἀθρώπους τῆς πέννας: ὁ ἓνας ἔχει στὸ κεφάλι του θροφή καὶ ὁ ἄλλος ἔχει μονάχα ποντίκια, ὁ ἓνας ἔχει στὸ κεφάλι του ἰδέες καὶ ὁ ἄλλος κουνίδια, ὁ ἓνας εἶναι ἀρχοντας ποὺ δίνει καὶ στοὺς ἄλλους τὸ ἔχει του, καὶ ὁ ἄλλος Τριτομπίδας «ποὺ ἔχει γιὰ ἔχει του τὸ ἔχει τῶν ἄλλων» (μονάχα οἱ ἀρχαῖοι θὰ κάνουν τέτοιες φράσεις!).

Ἐ νέος ποὺ αἰσθάνεσαι τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴ δύναμιν, νὰ βγάλλῃ ἓνα γέρο ἀπ' τὸ γραφεῖο του καὶ νὰ κάτσει. Ἄφτός, πρέπει νάχει καὶ τὸν ἵπποτισμὸ νὰ βγάλλει καὶ ἓναν ἄλλο γέρο ἀπ' τὸν τάφο του καὶ νὰ μπεῖ ἐλλόγου του.

Γιὰτὶ οἱ περισσώτεροι, ἂν διάλεγαν ἄλλη τέχνη, δὲ θὰ ἔγντουσαν καὶ γρήγορα καὶ πικραμένοι στὸν τάφο.

Ἐ ποῖος ἔχει παιδιὰ, φίλε μου, δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἀγαπάει τοὺς νέους. Μὰ, ἐξὸν ἀπ' αὐτὸ, καὶ γενικὰ οἱ γέροι ἀγαποῦν τοὺς νέους: μονάχα οἱ γρηῆς δὲν ἀγαποῦν τίς νέες. Γιὰτὶ; καὶνεσ τὸ ξέρουν.

Ἐ γέρος, βλέποντας τὸ νέο μὲ τίς φουργες του, μὲ τίς φωνές του, μὲ τίς ἐπιχειρήσεις του, μὲ τίς ἀποτυχίες του, τοῦ φαίνεται πὼς βλέπει τὸν ἑαυτὸ του νὰ ζαναειόνη.

Ἐ οἱ οἱ νέοι σὲ ἔλους τοὺς καιροὺς ἓνα πράμμα εἶναι, μονάχα ἓνα προτέρημα περισσότερο εἶχαμε μεῖς τότες: λίγη παραπανιστὴ σοφία. Δὲν ἐλέγαμε, σὰ νὰ ποῦμε, «ἐγὼ καὶ ὁ Ὀμηρος».

Εἶχαμε ἔμως καὶ τὰ κακά μας.

α') Είμαστε πολύ λά-μινόρε (άλλο εμπνευση και άλλο λυρισμός. Κ' εκείνο πάλι το άλλο δάσανο; διαρκώς έρωτοχτυπημένοι; που το δάζει;))

β') Έχάναμε πολύ καιρό σέ Σύλλογους (βλέπω τώρα τα καλλά παιδιά του Όμιλου που μέρα νόχτα τρίθουν το πιπέρι και τα θλιδομαι).

γ') Έθυμάζαμε (άπό αυτό το κακό δέ γιχατεπτήκαμε άκόμα) πολύ, κάνα δυό φίλους μας, έτσι που άπ' τον πυκνό του λιθχνιού κληνό παραγνωρίσαμε τα χαρακτηριστικά τους. Του; άνακηρύξαμε ά σ τ έ ρ α ς για να γίνουμε κο μ π ά ρ σ ο ι.

Όσο για το σημερινό έλάττωμα (έγώ και ο Όμηρος) όμολογώ πως ίσα με κάποιό μέτρο είναι χρήσιμο πράμμα μάάλιστα ζταν το μεταχειρίζεται κανένας για όπλο άμυντικό).

Κάποτε ο Όρνιθης του Νουμά—Θιός σχωρέστον—είχε γράψει πως στόν τόπο μας δέν άρκει μονάχα να γράφει κανένας, πρέπει να πλάσει και ανθρώπους για να διαβάσουν. Σά δέν τώχεις συνήθιο να διαβάσεις μήν κρίνεις. Διαίστηση και κριτική δέ συμβιδάζονται.

Άφτη την ειλίκρινεια την έχεις για καλά έσύ αγαπητέ μου Ταγκόπουλε. Δέ διαβάσες, να πούμε, τα «Άθηναϊκά Διηγήματα» κάποιου φίλου σου και δέν έγραψες.

Θυμήθηκα παραπάνω τον καυμένο τον Όρνιθη. Ξέρεis τί μου έλεγε μιά μέρα άπάνω για τα δύο-τρια πρόσωπα που κάθε τρεις και λίγο λιθανίζουμε και που έτι γράφουμε πρέπει να είναι άριστούργημα; πως μοιάζουμε σάν κ' εκείνη την τσεβδή γρηά—έξωσ' ο Θεός και ήταν τσεβδή—που την ώρα που διάβαζε ο Διάκος το Βαγγέλιο και έλεγε για τον Ίησο που έκοψε, να πούμε, τους πέντε άρτους, άφτη άπό κάτω σταυροκοπούμενη και κάνοντας μετάνοιες, έφώναζε, «Χιστέ μου την ποδίτσα σου!...»

Άφτά για σήμερα.

ΑΠΟΛΙΝΑΡΗΣ

ΠΕΡΣΑΚΗ - ΠΕΡΡΩΤΗ

Οί δυο καινούργιες πνευματικές άδερφές μου δίνουν διπλή τη συγκίνηση. Γεμίζουν τη φτωγή συντραφιά μας και βγάζουν άληθινά τα λόγια που είχα πεί πέρσου γι' αυτές σέ κάποια μου συνέντευξη. Και οί δυο κρατώντας άπό τη γνήσια εμπνευση δέ μās συγκινούν ελιγματικά ούτε μās άγγίξουν άμφίβολα. Έρχονται όλόισια μέσα μας και ίσορροπούν δίχως κόπο στη δύσκολη αίσθητική μας. Γιατί με το έργο τους μιλεί το αυθόρμητο, άφοϋ, πριν σπάσει τη φλοϋδα και τιναχτεί, έκανε το γύρο του έσωτερικού και πήρε κάθε εκλεχτό του στοιχείο. Η Ίουλία Περσακή είναι η πρώτη και η μοναδική ρεαλιστρια που φαίνεται στό ελληνικό διήγημα. Όχι θέσει, μα φύσει ρεαλιστρια. Άκοπα βγαίνει το κάθε δικό της, γιατί έχει άφτια την ένωση τών άξιών που της χρειάζονται. Μάτι δυνατό, έκφραση φρέσκη και λιτή, κίνηση άνετη και μιá καταπληχτική συνείδηση που τί πρέπει να πεί και τί δέν πρέπει. Άπόλυτά άντικειμενική δέν έχει εμπνεύσεις, στιγμές δηλαδή άποκαλυπτικές. Γιατί εκείνες, θαρρώ, πως τις έχουνε περισσότερο όσοι

σπρώχνονται άπό τον έσωτερικό τους κόσμο προς τα τριγύρω. Πρέπει πρώτα ο ούρανός μας να ντυθεί με άστέρια, το φώς άπό μέσα μας να ξεχειλίσει για να έρθει η κυριολεκτικά άποκαλυπτική στιγμή. Και τότε πιά η τέχνη μοιάζει σάν προμάντευμα. Έχει όμως στιγμές λήθης του στενοϋ έιτυοϋ, που είναι μεγάλο για τον άντικειμενιστή συγγραφέα και σαρκωμένη το πνεϋμα και την ούσία της σκηνης την ξεδιπλώνει άξιοθαύμαστα. Μπορούμε να τη βρούμε στις λάσπες, στις τρωγλες, στις δίπλες άνάμεσα μιās κακομοιριασμένης ψυχής, κάποτε να γοργοπερνάει κι' άπό άνθώνες πιά τη λίγωσαν με το μύρο της αϋλότητας. Αυτά δέν τα πολυθέλει, γιατί ζητάει παντού το θετικό και το ύπαρχτό. Μα όπου κι' άν τη βρούμε, θα μās μιλήσει άνάλογα με κείνο που άπορρόφησε, "Αν τα τρία σημερινά σκίτσα της εξέχουν σέ φώς άπόλυτης ειλίκρινειας, το «Μυραγιάτι» που θα δημοσιευτεί λίγο άργότερα, φτάνει την έντέλεια.

Η Μήτσα Περρωτή είναι διαχυτικό:ερη. Ένας λυρισμός τρεμουλιαστός περνά το έργο της, που συχνά φουσκώνοντας μās κάνει άληθιμόνητες κάποιες στροφές του. Εκεί η ψυχή της γυναίκας μιλεί με την άχτινοβόλο στοργική τρυφεράδα και μās ξεσκεπάζει σάν τα άφητικά μυστικά της. Στο διήγημά της «Σύντροφοι», το άνήμητορο της ζωής; περνά διπλωμένο ευγενικούς; συγκρατημένους λυγμούς. Ό πόνος άνοιχτός όσο πρέπει, για να πλάσουμε έμεις την προοπτική του. Το χαρακτηριστικό μοτίβο του φθινόπωρου ίδια σέρνεται μελαγχολικά... Έτσι ταιριάζει στις ύποκυπτικές ψυχές; που δέν ξέχουν ούτε μπορούν να φέρουν αντίσταση στη μοίρα. Το τέλος έρχεται άπόόπου και δυνατό, συμπληρώνοντας άναδρομικά την έννοια του όλου.

Το μέλλον και για τις δυο θα ειλεί περισσότερο.

ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΓΙΑΝΝΑΚΟΣ

ΣΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑΙΑ

—Λούστρες βερνίκι εδώ!...
—Τόσο μικρός και ξέρεις να γυαλίζεις παπούτσι;
—Ξέρω!
—Έμπρός να ίδεϋμε, το είπα, κι' άκούμπησα το πόδι μου στό κασέλι.
—Άπό ποιό μέρος εισαι;
—Άπό την Τρίπολη.
—Πώς σε λένε;
—Γιαννάκο με λένε, που να μήν έσωνα!
Και άρχισε τα κλάματα χωρίς αυτό να τον έμποδίξει άπό το γυάλισμα.
—Γιατί κλαίς, Γιαννάκο;
—Γιατί να μήν κλαίω;... Με σκλάβωσε ο πατέρας μου και μ' έστειλε λούστρε... Τ' άφεντικό με δέρνει, με μαλώνει, γιατί δέ βγάζω πολλά λεφτά...
Τό βράδι σάν πάμε με τ' άλλα παιδιά στην κά-